

УДК [811.161.2'37:004]:378.4.016(438.37)

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ВИВЧЕННЯ СТИЛІСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (Вроцлавський досвід)

Пшемислав Юзвікевич

*Вроцлавський університет
Інститут слов'янської філології, кафедра україністики
ul. Pocztowa 9, 53-313 Wrocław, Polska
тел.: +48 71 375 45 55
eł. nouita: przemyslaw.jozwikiewicz@uwr.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-3654-7724>*

У статті описано вплив дистанційного навчання на вивчення стилістики української мови. Аналіз проблеми базувався на опитуванні, проведеному серед студентів магістратури української філології Вроцлавського університету, які частково (літній семестр 2019/20 р.) або повністю (2020/21 р.) навчалися в дистанційному режимі з допомогою комунікаційних платформ. У результаті дослідження було встановлено, що, з огляду на свою специфіку, викладання стилістики як одного з небагатьох аспектів практичного вивчення української мови, суттєво не постраждало і не втратило своєї якості.

Ключові слова: українська мова, стилістика, дистанційне навчання.

Постановка проблеми. Методи дистанційного навчання надзвичайно розвинулися з тих пір, коли в 1700 році в американській пресі з'явилася реклама заочних курсів [13 : 145–152]. Розвиток дистанційного навчання йшов паралельно з технологічним прогресом людства, починаючи від традиційних методів листування, через використання радіо та телебачення, закінчуючи новітніми технологічними досягненнями, що використовують мультимедіа та інтернет. І хоча останні два десятиліття характеризуються дедалі сильнішим акцентом на спілкування з використанням техніки (у роботі та освіті), ніхто навіть і не подумав, що через пандемію коронавірусу людство буде змушене майже відразу оволодіти вмінням, яке попри все залишалось ще десь на периферії класичної моделі освіти. Звісно, що більшість викладачів у Польщі та в Україні знали про існування цифрових освітніх платформ різного типу, і, можливо, багато з них використовували їх у своїй професійній роботі. Разом із оголошенням локдауну освітні системи чергових країн майже в один момент були змушені перейти на зовсім інші шляхи та способи функціонування. Слід підкреслити, що ця швидка зміна спричинила колосальні зрушення в освіті незалежно від її рівня. Звичайно, що більш розвинені та багаті країни, то менш стресовим був цей перехід. Стан епідемії, введений у Польщі 20 березня 2020 року, призвів до закриття майже всієї країни, за винятком сфери, необхідної для її функціонування. Однак закриття освітніх центрів, включаючи університети, почалося на кілька днів раніше. За розпорядженням ректора Вроцлавського університету № 29/2020 університет перейшов на дистанційне навчання 11 березня 2020 року¹. Цей стан з невеликою перервою (жовтень 2020 р.) продовжується донині на більшості факультетах Вроцлавського університету (за винятком тих факультетів, що проводять лабораторні заняття).

¹Практичне вивчення української мови (польськ. PNJU – praktyczna nauka języka ukraińskiego)

Слід підкреслити, що хоча в початковий період локдауну освітня система в Польщі боролася з багатьма проблемами (відсутність достатньої кількості комп'ютерів у школярів і студентів, проблеми з Інтернетом, недостатнє оволодіння дистанційними методами навчання, особливо серед старших викладачів, тощо), університетам вдалося впоратися з цією ситуацією досить добре.

Студенти та викладачі Вроцлавського університету майже відразу перейшли в режим дистанційного навчання, користуючись методами потокової веб-трансляції з використанням різних комунікаційних платформ (Zoom, Teams, Discord, Skype та ін.). Керівництво Інституту слов'янської філології, а також інших інститутів філологічного факультету Вроцлавського університету розпочало інтенсивну діяльність, спрямовану на підтримку дидактичного процесу. Розпочато організацію як стаціонарних, так і онлайн-тренінгів, під час яких учасникам було пояснено принципи роботи комунікаційних та освітніх платформ (наприклад, платформи електронного навчання Вроцлавського університету, так званої платформи E-EDU).

Корекція методу навчання в основному вплинула на весь викладацький та науково-педагогічний колектив через відсутність досвіду дистанційної роботи. У перші тижні ізоляції вона відзначалася стигмою тимчасовості, оскільки повідомлення від уряду, засобів масової інформації та університетської влади привели до переконання, що такий стан триватиме найдовше місяць, можливо, до кінця квітня. Тому в багатьох випадках і там, де це не вимагало безпосереднього контакту, викладачі обмежувались листуванням зі студентами та надсиланням певних частин матеріалу, а також перевіркою письмових робіт. З іншого боку, викладачі практичного навчання мови (особливо фонетики та мовлення) негайно перейшли на синхронні форми спілкування. Після Великодня 2020 року стало зрозуміло, що пандемія триватиме набагато довше і що дистанційний режим стане нашим повсякденням до кінця навчального року. З цієї причини більшість викладачів повністю перейшла на синхронну роботу із використанням платформ прямого спілкування.

Перед викладачами з'явилися нові виклики та проблеми, про які вони раніше навіть і не думали. І мова йде тут не лише про освоєння інструментів, що використовують для спілкування, хоча спочатку це, безумовно, було серйозною проблемою для багатьох.

Метою статті є аналіз впливу пандемії на вивчення стилістики української мови польськими студентами-україністами, на їхній підхід до навчання в умовах повної ізоляції, обмеженої доступності навчальних матеріалів та відсутності безпосереднього контакту з викладачем.

Об'єктом дослідження є дистанційна форма навчання стилістики української мови у Вроцлавському університеті.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані під час організації дистанційного навчання стилістики української мови та підходу до студента, який вивчає іноземну мову в умовах карантину.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зв'язку з тим, що проблема дистанційного навчання останнім часом постійно набирає популярності, цілком зрозуміло, що багато дослідників нею цікавляться. Серед багатьох науковців, які займаються питаннями дистанційної освіти, слід назвати таких, як С. Вайт, С. Гурі-Розенбліт, Т. Маркус, М. Мур, К. Сван, А. Шер, О. Полат, Б. Шуневич, Г. Яценко та ін. У свою чергу питанням викладання стилістики, особливо на університетському

рівні, займалися Н. Бабич, В. Бадер, З. Бакум, Н. Баранник, Г. Волкотруб, І. Гайдаєнко, М. Греб, О. Караман, К. Климова, Л. Кравець, І. Кучеренко, В. Луценко, Л. Мацько, М. Пентиліук, А. Попович, Т. Симоненко, Л. Шевченко, Н. Янко тощо.

Виклад основного матеріалу. Як протягом минулого року переконалися вчителі усіх рівнів навчання, електронна освіта повна суперечностей як із точки зору її прийому викладачами та студентами, так і щодо самого ходу цієї форми навчання. Недоліки, а їх досить багато, це проблеми з Інтернетом, комп'ютерною технікою, доступом до підручників та матеріалів, відсутність особистісних контактів з викладачем та однокурсниками¹, втома, стрес, напружені стосунки в сім'ї тощо.

Серед безсумнівних позитивів, які, ймовірно, будуть і надалі враховуватися в процесі навчання (навіть після закінчення пандемії), слід назвати більшу свободу в організації навчального процесу, відсутність проблем з аудиторіями, можливість проведення занять навіть під час поїздок, доступ до комп'ютерної техніки, у випадку студентів — більше можливостей поєднання навчання з роботою, можливість частіших індивідуальних контактів з викладачами, постійний доступ до матеріалів, розміщених викладачами в Інтернеті тощо.

Усе це, безсумнівно, впливає позитивно на процес навчання в цілому, включаючи викладання стилістики української мови.

Цей предмет з'явився у програмі магістратури української філології в Інституті слов'янської філології Вроцлавського університету кілька років тому, і як окремий навчальний блок він планувався на 60 годин на 1-му курсі. Студенти, які пройшли кілька сотень годин практичного вивчення мови в бакалавраті, готові вивчати принципи стилістики української мови протягом половини магістерського циклу. Анжеліка Попович, яка займається в основному питанням стилістики української мови та її викладанням на різних рівнях освіти, пише, що «стилістика посідає важливе місце в сучасній філологічній освіті, оскільки забезпечує зв'язки з іншими лінгвістичними дисциплінами, сприяє розширенню уявлень про мову загалом і є потужним засобом мовленнєвого розвитку студентів. Як функційно-комунікативна лінгвістична дисципліна стилістика щонайкраще може прислужитися для утвердження державотворчих і суспільних функцій української мови, розширення сфер її використання, акумулювання елементів загальнонаціональної культури, формування елітарної мовної особистості» [8].

Питання стилістичних досліджень, зокрема викладання стилістики української мови, має багату історію. Вона бере свій початок на зламі XIX / XX століть та стосується праць І. Франка «Із секретів поетичної творчості» [11], К. Лучаковського «Начерк стилістики, поезики і риторики з додатком про красу мови і будову вірша» [4], В. Домбровського «Українська стилістика і ритміка» [1] тощо. Протягом наступних десятиліть було опубліковано багато робіт, присвячених різним аспектам стилістики. Їх детально описала вищезгадана А. Попович у статті «Основні підходи

¹Також, що є дуже важливим, під час занять, коли безпосередній та різноспрямований контакт часто гарантує активізацію студента, можливість впливу, навіть фізичного, на хід дидактичного процесу тощо. Хорошим прикладом може бути презентація лексики, що супроводила обговорення конфесійного стилю. Один із студентів, священник Греко-Католицької Парафії Воздвиження Чесного Хреста у Вроцлаві прекрасно розповідав про літургійні шати та найважливіші літургійні елементи, одночасно будучи живим манекеном та об'єктом цього шоу. Таке заняття, якби його вести з використанням електронної платформи, не було б настільки захоплюючим та оповитим специфічною аурою священного, що постало між «живими» учасниками занять.

до вивчення стилістики української мови в навчальних виданнях для вищої школи (ретроспектива і сьогодення)”, звертаючи увагу на те, що підручники і навчальні посібники для студентів вищих навчальних закладів пройшли шлях від тропеїчно-фігурального і функційно-стильового до мовно-рівневого і комунікативно-прагматичного [6 : 280–289]. В іншому тексті вчена зосередилася на аналізі особливостей безперервної стилістичної освіти. Аналізуючи всі рівні освіти, від початкової школи до вищого навчального закладу, А. Попович зазначає, що “безперервна стилістична підготовка – це процес отримання знань зі стилістики української мови та формування стилістичних компетенцій упродовж життя з використанням усіх ланок освіти. Поняття безперервної стилістичної освіти є багаторівневим та багатоаспектним. Подальші дослідження цього питання вбачаємо у деталізації кожного етапу стилістичної підготовки та з’ясуванні лінгводидактичних аспектів нових дисциплін зі стилістики” [7 : 56–64]. Пандемія коронавірусу принесла ще одну мету дослідження, яку необхідно сюди додати, – дистанційне навчання стилістики української мови.

Закриття університетів, спричинене спалахом пандемії, змінило весь дидактичний процес. Бурхлива еволюція (можливо, революція?) змінила не лише підхід до навчання, але й сам процес викладання та хід занять. Це твердження стосується також викладання стилістики української мови, яке дотепер відбувалося згідно з навчальною програмою предмета, що передбачала реалізацію таких цілей:

– за 1-ий семестр:

1. Стилiстична диференцiацiя української мови.
2. Тропи.
3. Явище синонiмiї, антонiмiї.
4. Омонiмiя.
5. Лексика iншомовного походження.
6. Дiалектизми, застарiла лексика, неологiзми.
7. Стилi української мови – загальна характеристика.
8. Термiни в рiзних стилях мови.
9. Науковий стилЬ української мови (основна характеристика, рiзні типи документiв).

10. Публiцистичний стилЬ (основна характеристика, рiзні типи документiв).

11. Характернi риси iдiостилiв найвiдомiших українських журналiстiв.

12. Репортаж та його характеристика.

– за 2-ий семестр:

1. Художнiй стилЬ (характеристика).

2. Офiцiйно-дiловий стилЬ (характеристика).

3. Особиста документацiя.

4. Фiнансовi документи (граматичнi та стилiстичнi особливостi).

5. Трудовi договори (структура, граматичнi особливостi, порiвняння з польськими еквiвалентами).

6. Службова документацiя.

7. Епiстолярний стилЬ (характернi ознаки).

8. Конфесiйний стилЬ (характернi риси).

9. Розмовний стилЬ (характернi ознаки).

Викладання та вивчення стилістики української мови на цьому рівні базувалося на матеріалі, доступному, між іншим, у посібниках: О. Пономарів “Стилiстика

сучасної української мови” [5], Л. Мацько, О. Сидоренко, О.Мацько “Стилiстика української мови” [10], С. Шевчук, І. Клименко “Українська мова за професійним спрямуванням” [12], Л. Кравець “Стилiстика української мови” [3], А. Капелюшний “Практична стилістика української мови” [2] та “Практикум зі стилістики української мови: науковий і офіційно-діловий стилі” [9].

Перехід на дистанційний режим навчання у Вроцлавському університеті відбувся 11 березня 2020 рр. Як уже згадувалося вище, перші заняття зі стилістики української мови проводились з допомогою електронної пошти з огляду на несподіваність такої ситуації та відсутність швидкої розробки кращих методів співпраці зі студентами. Матеріали з теоретичних питань розсилались студентам електронною поштою разом з інструкціями щодо виконання вправ. Однак від цього режиму викладачі відмовились, коли виявилось, що дистанційне навчання продовжується. Тому зі середини квітня заняття проводили синхронно на платформі Zoom, а пізніше, з нового навчального року, з використанням програми Teams.

Попри зміну умов функціонування, необхідно було забезпечити реалізацію навчальної програми, тобто продовжувати роботу в рамках запланованої тематики. Через відсутність доступу до бібліотеки теоретичні матеріали, що були основою для обговорюваного змісту, розсилали студентам електронною поштою (скан-копії, PDF-файли, фотографії) або додавали у відповідні каталоги Teams. Подібна процедура стосувалася практичних матеріалів, що використовували під час занять. Тут також була можливість використання Інтернет-ресурсів або готових вправ, доступних, наприклад, на освітніх платформах (зокрема LearningApps.org), або творення власних курсів на університетській платформі E-EDU.

У звичайних умовах програма реалізувалася зазвичай без значних перешкод. Проте як після року ізоляції та дистанційного навчання можна оцінити реалізацію силабусів та рівень знань студентів зі стилістики?

Слід підкреслити, що виконання програми, передбаченої силабусами, не створювало особливих труднощів. Теми реалізовано. Проте важливим є те, якою мірою це було досягнуто. Здається, що відносно аудиторних занять, слід говорити про зниження рівня фіналізації передбачуваної програми. Основних причин такого стану слід шукати у відсутності безпосереднього “живого” контакту та взаємодії між викладачем і студентом, а також поміж самими студентами. Здавалося б, що заняття зі стилістики віддають перевагу індивідуальній роботі студента, виконанню вправ на основі певних текстів, створенню ним письмових робіт у різних стилях мови. Звісно. Але навіть така специфіка занять вимагає безпосереднього контакту студента з викладачем та групою. Виявляється, що взаємодія між студентами під час виконання стилістичних вправ в онлайн-режимі в основному була зведена до мінімуму, а роль викладача часто обмежувалася функцією “в’язничного сторожа”. Звичайно, це не впливало позитивно ні на атмосферу під час занять, ні на рівень виконуваних вправ. Відсутність цього безпосереднього і нестримного контакту була аж надто помітною. Це було відображено в результатах анкет, заповнених у березні цього року студентами, що вивчали стилістику української мови.

В анкеті було 12 запитань, перші 6 з яких стосувались загальних питань, пов’язаних з дистанційним навчанням, тоді як наступні шість зосереджувалися на висловлюваннях студентів щодо вивчення та викладання стилістики української мови. В анонімному опитуванні взяли участь 9 осіб (з 19 можливих). Це були сту-

денти 1-го курсу магістратури, які вивчали стилістику лише дистанційно, та студенти 2-го курсу, які в зимовому семестрі 2019/20 брали участь у нормальних заняттях, тоді як у літньому семестрі вони вже перейшли на дистанційне навчання.

Запитання з першої групи мали на меті показати настрої студентів в умовах дистанційного навчання. У принципі, відповіді (так, ні) на запитання “*Чи дистанційний режим є хорошим способом навчання?*” і “*Чи подобається вам такий (дистанційний) режим вивчення філологічних напрямків?*” становили 50% до 50%. Те саме стосувалося відповідей на запитання “*Чи всі предмети, передбачені програмою навчання для вашого курсу навчання, можна однаково вести дистанційно?*”. Серед відповідей на запитання “*Вкажіть плюси і мінуси дистанційного навчання, в якому ви берете участь*” було помітно чітке їх групування. За словами більшості студентів, переваги дистанційного навчання полягали в економії часу (зайві поїздки в університет, використання перерв між заняттями), можливості одночасного перебування на роботі, постійному контакті з викладачами (за допомогою Інтернету), можливості участі в заняттях навіть за умов хвороби, поганого настрою або неохайного зовнішнього вигляду (!). Серед недоліків дистанційного навчання в основному студенти вказували проблему відсутності живого контакту з викладачами та одногрупниками, необхідність проводити багато годин за комп’ютером, що погано впливає на здоров’я, а також зниження мотивації та концентрації уваги, нездатність викладачів реалізувати деякі методи навчання. На чергове запитання “*Які предмети з вашої навчальної програми не слід проводити дистанційно?*” половина респондентів наголосила, що практичні заняття потрібно проводити в стаціонарних умовах, тоді як решта заявила, що більшість занять можна проводити дистанційно без втрати їхньої якості. Останнє запитання з цієї групи було таке “*Чи має пандемія значний вплив на ваш підхід до навчання, ваш спосіб вивчення мови?*”. Тут також було видно чітку розбіжність відповідей: від таких, що ізоляція позитивно впливає на організацію, серйозний підхід до навчання, попри нейтральне, байдуже ставлення, до висловлювань, що виявляли загальну слабкість опитуваних, напр. “*nie przykładam się do nauki, nie mam takiej motywacji jak w poprzednich latach, zadania domowe mi ciężko, robię je żeby tylko zdać*”¹, “*moja motywacja jest w opłakanym stanie. Ciężko jest się starać, kiedy motywacja nie chce przyjsć z żadnej strony. Bardzo nie lubię uczyć się z komputera, wolę papierowe materiały. Jeżeli chodzi o pandemię to ciągle walczę z przekonaniem, że nauka i tak idzie na marne, bo pracy i tak nie będzie w tych czasach, kogo obchodzi tłumaczenie i powieść, w momencie, kiedy umierają ludzie*”, “*Особисто я від багатьох речей ухиляюся, часто халтуру, виникають думки про те, що варто припинити моє навчання, дратує той момент, що часом все залежить від якості зв’язку з інтернетом, і якщо він поганий, то твою думку просто можуть не почути*” тощо (їх було більше 6).

Наступні шість запитань стосувались проблеми викладання / навчання стилістики української мови.

На два із них “*Чи втрачають свою якість заняття ПВУМ² включаючи стилістику української мови, в дистанційному режимі навчання?*” і “*Який вплив має дистанційне навчання на ваше вивчення української мови, в тому числі стилістики?*” студенти частково висловили свою думку в першій частині анкети; тут та-

¹Відповіді студентів подаємо в оригінальному вигляді.

²Практичне вивчення української мови (польськ. PNJU – praktyczna nauka języka ukraińskiego)

кож переважали відповіді, що, хоча заняття проводять добре, то “zajęcia zdalne nie zastąpią zajęć stacjonarnych”. Студенти заявили, що в них серйозні проблеми з мовленням, наприклад: “Wystąpiło zahamowanie zdolności związanych z mówieniem w języku ukraińskim”, “Trochę za mało mówię po ukraińsku”, “Zdecydowanie pogorszyło”. Запитання 8, 10 та 11 стосувались в основному однієї сфери: “Які елементи, реалізовані під час дистанційних занять стилістики, ви б розширили, а які вважаєте зайвими?”, “Який тип виконуваних завдань вам здається корисним, а які вважаєте непотрібними?”, “Що ви змінили б у дистанційному викладанні стилістики української мови?”. Відповіді на них також коливалися навколо певних закономірностей, від “Наразі нічого не додав би, і не забирав” і “Ten typ zadań, które wykonujemy na zajęciach teraz w pełni mi odpowiada”, “Все, що було на заняттях, вважаю за потрібне”, через “Myślę o aspekcie poprawy zajęć zdalnych od początku pandemii i niestety nie jestem w stanie odpowiedzieć na to pytanie”, аж до взаємовиключних “Może ciut więcej teorii, żeby dokładnie zrozumieć o czym będą zadania” і “Może dodałabym więcej praktyki związanej z życiem codziennym”, “Może dodałabym więcej ćwiczeń interaktywnych, nie wiem jednak, czy to możliwe w przypadku takiego przedmiotu”, а також “Uważam, że najciekawsza jest praca z tekstami użytkowymi i opisującymi realia/ odmienności kulturowe”, “zmieniłabym rozwiązywanie zadań w tym kontekście, że rozwiązywaliśmy je razem, bez czasu na zastanowienie się”, “Moglibyśmy więcej zadań robić razem i je omawiać”.

Останнє запитання “Чи вплинули стилістичні заняття на ваш спосіб написання довших письмових робіт?” мало стати непрямим доказом того, чи впливають / не впливають дистанційні заняття стилістики на знання та вміння студентів також у контексті інших предметів. Відповіді опитуваних були переважно позитивними, наприклад: “Zdecydowanie tak, dzięki zajęciom utrwaliłam wiele zagadnień gramatycznych, ortograficznych i interpunkcyjnych, rozwinęłam słownictwo, a także nabrałam płynności w formułowaniu dłuższych zdań”, “Zdecydowanie. Mimo ogólnego pogorszenia mojej znajomości języka, na pewno polepszyłam umiejętności wyszukiwania nieco bogatszego słownictwa”, “Думаю, що так. Багато визначень і правил пригадала, збільшився словниковий запас. Впевнено себе почуваю, коли розмовляю і пишу українською. Раніше багато слів українських мішалось з польськими, а зараз це буває рідко” або нейтральними, наприклад: “Mówiąc szczerze, nie wpłynęły na mnie tak bardzo. Może kilka wyrażen i sposobów pisania przekładałam na swoje prace, ale nie jakoś dużo”, “W roku akademickim 2020/21 jeszcze nie pisałam dużych prac w języku ukraińskim, dlatego trudno mi wyrazić zdanie na ten temat”.

Підсумовуючи результати опитування та, у певному сенсі, узагальнюючи їх, хочу підкреслити, що ізоляція та дистанційне навчання, безсумнівно, негативно впливають на психіку студентів та їхнє ставлення до навчання. Позаяк лекції та семінари можна проводити дистанційно без більших втрат, то вже практичні заняття в цьому режимі в довгостроковій перспективі навряд чи знадобляться. Студенти цінують економію часу або можливість одночасно працювати, але мінуси переважають – починаючи від втоми та проблем зі здоров'ям, що виникають в результаті постійного сидіння за комп'ютером, до проблем з мотивацією, концентрацією уваги, навіть депресивних епізодів, спричинених відсутністю контактів з однолітками. Від ізоляції страждає вивчення української мови, особливо коли йдеться про фонетику

та мовлення. Як видно з результатів опитування, вивчення стилістики української мови в умовах пандемії аж так не постраждало. Хоча студенти “вимагають” певних змін, наприклад, у вигляді інтерактивних вправ або частішої роботи в групах. Слід зазначити, що їхнє сприйняття запропонованих рішень, як правило, позитивне. Ймовірно тому, що вправи та режим їх виконання протягом допандемічного періоду та той, що проводився зараз, в основному однакові. Специфіка занять зі стилістики полягає в тому, що, крім необхідних теоретичних знань, практична частина здебільшого виконується письмово і дистанційне навчання тут не є перешкодою.

Отже, оскільки спосіб вивчення стилістики студентами в умовах пандемії не постраждав і цей механізм не змінився, чи можна те саме сказати про викладання цього предмету в онлайнному режимі?

Окрім незручностей, які виникають внаслідок тривалої ізоляції від звичайних університетських умов (неможливість користуватися бібліотекою чи ресурсами кафедри, обмежений контакт з колегами), проблем зі здоров'ям (внаслідок багатогодинної роботи за комп'ютером) та технічних проблем (з комп'ютерами, програмним забезпеченням, Інтернетом), необхідно підкреслити, що спосіб проведення стилістичних занять порівняно зі стаціонарним режимом дещо змінився. Ці зміни в основному стосуються трьох етапів: підготовки занять, їх проведення, перевірки знань студентів.

Підготовка до дистанційних занять займає набагато більше часу і вимагає більше творчого підходу, ніж аудиторні заняття. Це пов'язано з тим, що викладач та студенти не мають доступу до бібліотеки чи можливості копіювання матеріалів. У той час, як завдяки Інтернет-ресурсам викладач має доступ до необмеженої кількості текстів, які можна використовувати для створення стилістичних вправ, доручення студентам прочитати теорію, що стосується стилістики, пов'язане зі значними труднощами. Єдиним рішенням є тут надання студентам оцифрованих книжок або скан-копій матеріалів (підручників та вправ).

Проведення занять зі стилістики української мови (стаціонарне чи дистанційне) в основному не дуже відрізняється. Специфіка цих занять (читання текстів, їх розробка, створення власних текстів та виконання письмових вправ) полягає в тому, що їх можна проводити дистанційно без значної втрати якості відносно традиційних занять в аудиторії.

Суттєвою проблемою дистанційного навчання стало питання перевірки знань студентів. Під час самих занять регулярно можна перевіряти лише виконання коротких вправ; перевірка довших текстів, створених студентами вдома та надісланих викладачеві електронною поштою, пов'язана зі значними логістичними труднощами – студенти виконують роботи у (різних) текстових процесорах або вручну, а потім сканують їх або фотографують. Кожна така робота перевіряється на комп'ютері, а згодом її слід повернути конкретному студентові та обговорити (описати її), на що, безсумнівно, викладач витрачає набагато більше часу, ніж коли відбувається класична перевірка письмових робіт та їх обговорення в аудиторії.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що дистанційне викладання стилістики української мови у Вроцлавському університеті має дві сторони. З одного боку, видно негативний вплив пандемічної ситуації на психіку студентів та викладачів. Дисконфортна психічна ситуація супроводжується втому, що спричинено багатогодинною роботою за комп'ютером не лише протягом лекцій та занять, а й

пізніше під час самостійної роботи. Слід підкреслити, що дистанційне навчання не працює, особливо на заняттях, які суто спрямовані на фонетичну практику та мовлення. Певним винятком тут є заняття зі стилістики української мови, які, через свою специфіку та високий ступінь індивідуалізації роботи студента, не дуже постраждали, що підтверджують заповнені респондентами анкети. Безсумнівно, було б надзвичайно цікаво простежити аналогічну ситуацію у сфері інших аспектів практичного вивчення української мови як зараз, так і після пандемії.

Список використаної літератури

1. *Домбровський В.* Українська стилістика і ритміка. Українська поезика / В. Домбровський; упоряд. О. Баган; наук. і літ. ред. Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 2008. – 488 с.
2. *Капелюшний А.О.* Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – Вид. 2-ге, перероблене. – Львів : ПАІС, 2007. – 399 с.
3. *Кравець Л.* Стилiстика української мови : Практикум : [навч. посiб.] / Л. Кравець; за ред. Л. Мацько, Л. Кравець. – Київ : Вища школа, 2004. – 199 с.
4. *Луцаковський К.* Начерк стилістики, поезики і риторики: з додатком про красу мови і будову вірша / К. Луцаковський. – Вінніпег, Ман : Українська видавнича спілка, 1917. – 64 с.
5. *Пономарів О.* Стилiстика сучасної української мови : підруч. для студ. гуманіт. спец. вищ. закл. освіти / О. Д. Пономарів. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – Тернопіль : Навчальна книга “Богдан”, 2000. – 246 с.
6. *Попович А.* Основні підходи до вивчення стилістики української мови в навчальних виданнях для вищої школи (ретроспектива і сьогодення) / А. Попович // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2016. – Вип. 2. – С. 280–289.
7. *Попович А.* Зауваги про безперервне вивчення стилістики української мови / А. Попович // Теоретична і дидактична філологія. Серія : Педагогіка. – 2016. – Вип. 23. – С. 56–64.
8. *Попович А.* Методична система навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / А. Попович. – Кам’янець-Подільський, 2018. – 678 с.
9. *Світлична Є. І.* Практикум зі стилістики української мови: науковий і офіційно-діловий стилі / Є. І. Світлична, А. А. Берестова, Ю. О. Цвяшко та ін. – Харків : Вид-во НФАУ; Золоті сторінки, 2002. – 256 с.
10. Стилiстика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. – Київ : Вища школа, 2003. – 462 с.
11. *Франко І. Я.* Із секретів поетичної творчості / І. Я. Франко. – Київ : Рад. письменник, 1969. – 190 с.
12. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 2-ге вид., випр. і допов. – Київ : Алерта, 2011. – 694 с.
13. *Heba A.* Nauczanie na odległość – wczoraj i dziś // Nauczyciel i Szkoła 3–4 (44–45). – Wydawnictwo Górnośląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach, 2009. – S. 145–152.

References

1. *Dombrovskiy V.* Ukrainska stylystyka i rytmika. Ukrainska poetyka, uporiad. O. Bahan ; nauk. i lit. red. Ya. Radevych-Vynnytskyi. / V. Dombrovskiy. – Drohobych : Vidrodzhennia, 2008. – 488 s.

2. *Kapeliushnyi A.O.* Praktychna stylistyka ukraïnskoi movy: Navchalnyi posibnyk / A. O. Kapeliushnyi. – Vyd. 2-he, pereroblene. – Lviv : PAIS, 2007. – 399 s.
3. *Kravets L.* Stylistyka ukraïnskoi movy : Praktykum : [navch. posib.] / L. Kravets; za red. L. Matsko, L. Kravets. – Kyiv : Vyscha shkola, 2004. – 199 s.
4. *Luchakovskiy K.* Nacherk stylistyky, poetyky i rytoryky: z dodatkom pro krasu movy i budovu virsha / K. Luchakovskiy. – Vinnipeh, Man : Ukraïnska vydavnycha spilka, 1917. – 64 s.
5. *Ponomariv O.* Stylistyka suchasnoi ukraïnskoi movy : pidruch. dla stud. humanit. spets. vyshch. zakl. osvity / O. D. Ponomariv. – Vyd. 3-tie, pererobl. i dopov. – Ternopil : Navchalna knyha “Bohdan”, 2000. – 246 s.
6. *Popovych A.* Osnovni pidkhody do vyvchennia stylistyky ukraïnskoi movy v navchalnykh vydanniakh dla vyshchoi shkoly (retrospektyva i sohodennia) / A. Popovych // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny. – 2016. – Vyp. 2. – S. 280–289.
7. *Popovych A.* Zauvahy pro bezperervne vyvchennia stylistyky ukraïnskoi movy / A. Popovych // Teoretychna i dydaktychna filolohiia. Seriia : Pedahohika. – 2016. – Vyp. 23. – S. 56–64.
8. *Popovych A.* Metodychna systema navchannia stylistyky maibutnykh uchyteliv ukraïnskoi movy i literatury: dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.02 / A. Popovych. – Kamianets-Podilskiy, 2018. – 678 s.
9. *Svitlychna Ye.I.* Praktykum zi stylistyky ukraïnskoi movy: naukovyi i ofitsiino-dilovyi styli / Ye. I. Svitlychna, A. A. Berestova, Yu. O. Tsviashko ta in. – Kharkiv : Vyd-vo NFAU; Zoloti storinky, 2002. – 256 s.
10. Stylistyka ukraïnskoi movy : Pidruchnyk / L. I. Matsko, O. M. Sydorenko, O. M. Matsko; za red. L. I. Matsko. – Kyiv : Vyscha shkola, 2003. – 462 s.
11. *Franko I. Ya.* Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti / I. Ya. Franko. – Kyiv : Rad. pysmennyk, 1969. – 190 s.
12. *Shevchuk S. V.* Ukraïnska mova za profesiïnym spriamuvanniam : pidruchnyk / S. V. Shevchuk, I. V. Klymenko. – 2-he vyd., vypr. i dopov. – Kyiv : Alerta, 2011. – 694 c.
13. *Heba A.* Nauczanie na odległość – wczoraj i dziś / A. Heba // Nauczyciel i Szkoła 3–4 (44–45). – Wydawnictwo Górnoszląskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Kardynała Augusta Hłonda w Myśłowicach, 2009. – S. 145–152.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2021

доопрацьована 27.03.2021

прийнята до друку 05.04.2021

THE INFLUENCE OF DISTANCE LEARNING ON THE STUDY OF STYLISTICS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE (Wrocław experience)

Przemysław Józwickiewicz

*University of Wrocław
Department of Ukrainian Studies
ul. Poczтовая 9, 53-313 Wrocław, Poland
phone: +48 71 375 45 55
e-mail: przemyslaw.jozwickiewicz@uwr.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-3654-7724>*

The article describes the influence of online teaching on the learning of Ukrainian stylistics. Apart from addressing the theoretical issues concerning online teaching and the teaching of Ukrainian stylistics, the article presents the characteristics of teaching this course (including the course contents) at the Institute of Slavic Studies at the University of Wrocław. The analysis of the problem was based on a survey conducted

among MA students of Ukrainian studies at the University of Wrocław, who partially (in the summer semester of the academic year 2019/20220) or fully (in the academic year 2020/2021) participated in online classes using communication platforms. The survey consisted of twelve questions. The first six survey items dealt with general issues related to online learning while the remaining six questions addressed the students' statements regarding their learning and teaching of Ukrainian language stylistics. Almost 50% of the MA students participated in the anonymous survey. These were the first-year MA students (who took stylistics classes only remotely) and the second-year students (who took stylistics classes in the classroom-based traditional form in the winter semester 2019/2020 while in the summer semester they already studied remotely). The descriptive responses provided to the questions in the second part of the questionnaire, which indicated that learning Ukrainian, particularly in the sphere of speaking and communication, suffered from isolation, were extremely relevant to the study. The delivery of Ukrainian language stylistics classes (on-site or remote) is theoretically not radically different. The character of these classes, i.e. mainly the work involving the reading texts, elaborating them, writing students' own texts, doing written exercises, means that they can be conducted remotely without any loss of quality, as compared to the classes conducted on-site. However, what was an apparent problem of online classes was the issue of verifying students' knowledge (controlling the completion of only shorter exercises during online classes and the lengthy process of checking more extensive homework done in various techniques - in text editors, but mainly handwritten assignments which were then scanned or photographed).

Key words: the Ukrainian language, stylistics, distance learning.